

Sota zero

Se l'ha de caçar al vol, l'actualitat. Sovint és fugissera, passa de pressa i, per tant, deixa d'ésser-ho. I si hom bada una mica, quan s'ha adonat que l'actualitat pot ésser objecte d'un comentari oportú i s'ha decidit a fer-lo i donar-lo a l'estampa, es pot esdevenir que en sortir a la llum ja no sigui sinó la glossa d'un fet que, irremeiablement, pertany al passat. Aquest cop, però, hem de confessar que celebrariem sincerament que l'actualitat se'ns hagués escapat del tot, talment com el conill s'escapa del caçador poc amatent a engaltar l'arma. Perquè, com tothom —o gairebé tothom—, hem sentit les mossegades del fred, especialment tenint en compte que —el comentari és unànime—, en aquest país, no estem preparats per a resistir temperatures tan baixes, que s'indiquen en totes les converses amb dades precises: Avui hem arribat a cinc baix zero. Ahir al vespre, el termòmetre de casa marcava quatre sota zero. Quan he sortit de casa, a sis baix zero. Ara estem a dos. Sobre zero o baix zero? Sota zero! Diu que a Vic han arribat a quinze baix zero. Com quedem? Baix zero o sota zero?

Sota zero, evidentment. La qüestió és tan elemental i ha estat ja tan divulgada que només l'actualitat ens permet de tornar-ne a parlar sense envermellar. Pompeu Fabra hi va dedicar més d'una de les seves "converses filològiques" i la va incloure en el seu breu tractat *Les principals faltes de gramàtica*. I, d'aleshores ençà, tots els tractats de gramàtica normativa i tots els manuals de qüestions de llenguatge recorden que és una falta gramatical inadmissible l'ús de *baix* en lloc de *sota*: *baix* és un nom, un adjectiu o un adverb, però no una preposició, i no ha de dir-se, per tant, "baix una alzina", "baix les seves ordres", "baix la direcció del mestre N", que són calcs gramaticals del castellà, sinó *sota una alzina*, *sota les seves ordres* i *sota la direcció del mestre N*. Semblava una cosa ben sabuda, però, tal com diu la gent, en aquest país no estem preparats: n'hi ha prou que baixi el termòmetre perquè, a més de pelar-nos de fred dins de les cases, ens atipem de sentir una altra vegada ~~tant~~ *graus baix zero* —alternant, és clar, amb l'expressió correcta *tants graus sota zero*.

Ens hem de preguntar, però, la qui pot ésser útil, un comentari com aquest? Ens fa l'efecte que els qui ens llegeixen ho saben més bé que nosaltres. Potser escau, doncs, d'encarregar-los que ho divulguin entre els qui encara no ho saben.

Albert Jané